Danijela Bačić-Karković

BELETRIZACIJA SUŠAKA I RIJEKE U *SUŠAČKOME POPODNEVU* VASILA TOCINOVSKOGA

dr. sc. Danijela Bačić-Karković, Filozofski fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak

UDK 821.163.3.09 Tocinovski, V.

Članak propitkuje moguću vezu Sušačkih subota *Vladimira Polića i* Sušačkoga popodneva *makedonskoga pisca Vasila Tocinovskoga.* Sušačke subote *tiskane su kao podlistak između 1923. i 1925. godine u* Primorskome novome listu. *Posthumno, 1989. godine, tiskana je Polićeva feljtonistika, objedinjena pripovijetkama i novelama.* Sušačko popodne *nedavno je tiskana i nagrađena zbirka od 15 kratkih pripovijedaka. Članak identificira stilizacije gradskih lokaliteta, povijesnu kronografiju prostora, konotacijska preoblikovanja Polićeva prototeksta u pripovijetkama Tocinovskoga. U fokusu članka jest i interes za Tocinovskijev pogled na kvarnersko-istarski kronotop kao na došljakovu beletrizaciju navedena prostora. Te su pripovijetke sižejno preplele "ovdje i sada" s "tamo i prije" hrvatskih i makedonskih mitskih slika. Pisac svoje junake portretira kao nostalgično zagledane iz loše sadašnjosti u bolju prošlost. Folklorni fond, fantastično-magijsko, bajkovno nasljeđe modelotvorna su i motivska dominanta zbirke.*

Ključne riječi: *gradske vedute; Sušak; Rijeka; Istra;* Sušačke subote*;* Sušačko popodne*; folklor; riječko-sušačka nostalgija*

I.

Nedugo nakon pripovijedaka za djecu naslova *Zvoni dvaput* (HKD, Rijeka 2009.) te kratkoga romana – ili oveće pripovijesti *Tijelo za grijeh* (Biblioteka *Književno pero*, HKD, Rijeka 2009.) makedonski je pisac Vasil Tocinovski[1] čitatelju ponudio novi naslov na

[1] Vasil Tocinovski (rođen 1946. godine u Stojakovu) svestrani je makedonski intelektualac humanističke provenijencije: prozaik i pjesnik, doktor filoloških znanosti, povjesničar i kritik makedonske književnosti, prevoditelj, urednik i recenzent impresivne količine književno-znanstvenih, publicističkih i beletrističkih naslova, prevođen na mnoge jezike te dobitnik najviših makedonskih nagrada za znanost i književnost. Od

hrvatskome jeziku, znakovita imena: *Sušačko popodne*. Zbirka je to od petnaest pripovjedaka na dvjestotinjak stranica džepnoga formata. Krenuvši od grafostilemske razine – kako na koricama, tako i implementiranim likovnim dekorativom (crteži ugljenom, tušem ili olovkom Ludmile Počkar Ličen) uočava se ambijentacijska dominanta knjige: gradski, primorski prostor. Na koricama razaznajemo blago koloriranu fotografiju gradskih krovova, vertikalu zvonika koji je znamen riječkoga kronotopa i Korza. Nebo je na toj fotografiji plavetno, vedro, s jedva naznačenim oblacima. Autor, međutim, u kolajni svojih prosedea naglasno tematizira mračno, olujno, vlamenckovsko nebo. Vedutni crteži u knjizi "zaustavili" su odumirući riječki Stari grad, kuće, kućerke i uzane uličice koje gube dah s novim vremenom i zahtjevima suvremene urbane stanogradnje. Ti su ilustrativi indeks fijumanske nostalgije, nepovratnoga *illud tempus* u sjećanjima i zapiscima (ne)davnih, ali i još uvijek živućih stanovnika.

Uz kritički pristup *Sušačkome popodnevu* vodimo se interesom za autorov doživljaj grada Rijeke. Zanima nas kako suvremeni došljak percipira i beletrizira stratume svoje privremene "adrese". Povijest Rijeke i Sušaka jednim je svojim segmentom izrazito bogata upravo beletrističkim refleksima onih koji su prolazili tim prostorima, koji su kraće ili dulje boravili, radili, stvarali i ujedno promatrali društveni okoliš i zemljovid grada na Rječini. Stranci, prolaznici, turisti, putopisci, privremeni nastanjenici – bilo kao izbjeglice, politički azilanti, visoko pozicionirani službenici (konzuli, primjerice) inozemnih političkih ili trgovačkih tijela, nomadi raznih provenijencija – ispisivali su riječko-sušačke, liburnijske dojmovnike. U dijapazonu od para-objektivnih do krajnje subjektivnih impresija i fabulacijskih (romanesknih) preoblika. U rasponu od adoracije i fascinacije do ironije i idiosinkrazije. Ako se ne varamo, *Sušačko popodne* prvi je objavljeni "zrcalni" naslov o riječko-sušačkomu prostoru od jednoga makedonskoga autora. Pod Rijekom – valja istaknuti – misli se i Sušak, Trsat, *lungomare* (uzmorje) okolicom Rijeke, prigradska naselja tzv. riječkoga prstena. Tocinovski je pripovjednu pažnju usmjerio i na druge sjevernojadranske prostore, na Istru, posebice Opatiju i kvarnersko otočje. Učka kao planinska poveznica Kvarnera i Istre često se spominje u *Popodnevu*[2].

Naslov *Sušačko popodne* eho je *Sušačkih subota* Vladimira Polića. Vladimir Polić *Sâmov*[3] (1890, Pećine, Sušak – 1960, Rijeka) mlađi je brat Janka Polića Kamova (1886, Pećine, Sušak – 1910, Barcelona).

---

nastavne 2008/2009. godine Tocinovski je lektor za makedonski jezik, kulturu i književnost pri Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Usp. *Bilješku o piscu*, u: *Sušačko popodne*, Hrvatsko književno društvo, Biblioteka Književno pero, Rijeka 2010., str. 200–202.

[2] Pune naslove *Sušačkih subota*, *Sušačkoga popodneva* i *Zagrebačkih šetnji* racioniranja radi povremeno ćemo navoditi skraćeno po načelu *dio za cjelinu*.

[3] Sâmov je Vladimir Polić dometnuo svome imenu pri predstavljanju A. G. Matošu koji je otprije poznavao starijega Nikolina brata, Janka, umjetničkoga nadimka Kâmov. Sam i Kam, biblijske figure i aluzija na karakternu i interesno-intelektualnu različitost (kontrast) među braćom. Janko buntovan, Nikola meditativan, sjetno-rezigniran, osim u godinama talijanske okupacije Rijeke-Sušaka kada piše bojovne stihove koje će kritika posthumno kvalificirati artificijelnima, vrstom političkoga diktata, pisanja po narudžbi dnevne politike i ideološke prisile. (Usp. A. Šoljan u *Telegramu* od 10. studenoga 1961.) Na tu će negativnu kritiku

Postoji li "tajna veza" među navedenim, očito sličnim, naslovima? I je li uopće opravdano sučeliti ih kad već na prvi pogled odudaraju "malenoćom" (*Sušačko popodne*) i golemoćom (*Sušačke subote*)? Ponajprije – ta su djela žanrovski udaljena: Polićeve *Subote* dominantno su feljtoni, u manjoj mjeri pripovijesti i novele, no impresivne tematske raznovrsnosti na 370 stranica velikoga formata. U *Primorskome novome listu*[4] Polić je pisao feljtone naslovljene *Sušačka subota* pod pseudonimom Quasimodo, od 1. ožujka 1923. godine do 15. travnja 1925. godine. Napisao je oko 140 feljtona odnosno oko 800 stranica teksta ukupno. Mnogo godina kasnije, točnije – 1989. godine – riječki je nakladnik Izdavački centar Rijeka realizirao veliki projekt i posthumno objavio Polićeve *Sušačke subote* objedinivši ih s pripovijetkama, novelama i feljtonima pisanim sljedećih godina[5]. Usput: na koricama Polićevih *Subota* utisnut je načinom *chiaroscura* fragment panorame Sušaka, rijeka Rječina prema utoku u more, velebna zgrada hotela i kavane *Kontinental*, koju u više navrata dotiče i Tocinovski u *Popodnevu*. Dakako da postoji poveznica u naslovima i fabulacijskim kotama rečenih djela. To je upravo kronotop grada koji je nizom političko-ekonomskih, društvenih, geopolitičkih mijena i prekrajanja u prošlosti do recentnih gradskih zbivanja bio scenom burnih datuma. Protutalijanski bunt Nikole Polića za fašizacije naših krajeva, sušački kulturni "kružok" s početka 20. stoljeća, između dva svjetska rata, politizirana, lijevo orijentirana hrvatska/riječko-sušačka, istarska mladež, stradanja mladih ilegalaca pod nacional-fašističkom okupacijom, "podijeljeni grad" Sušak i Rijeka za rečene okupacije – o svemu je nabrojenomu Tocinovski mogao saznavati iz Polićevih *Subota* i *Zagrebačkih šetnji*[6]. Polić, adoptivni Zagrepčanin, asimilirao je za mladenačkih dana kavansko-bohemski agramerski[7] ugođaj te bio Matoševim, Vidrićevim discipulusom, hodačem putanjama Šenoina Gornjega Grada. No, jednako je pripadao i rodnomu Sušaku, Trsatu, Pećinama, Krimeji s koje se u

---

dvije godine kasnije Zvane Črnja reagirati humanim i poetološki argumentiranim stavom obrane Polićeve "angažirane" lirike: (...) *No u sporu između Antuna Šoljana i Polićeve posthumne zbirke pjesama, objavljene 1961. godine na Rijeci, treba stati na stranu jedne pjesničke individue ne zbog nje same, već zbog okolnosti i motiva koji su zanos i poezija sami po sebi. Ocjenjujući herojsku fazu Polićeve lirike, Šoljan očigledno nije imao dovoljno* ***pjesničkog odnosa*** *prema jednom fenomenu koji je izričito i iznad svega human i poetičan: prema pjesnikovu toliko iskrenom, poštenom i doživljenom sagledavanju stvarnosti*. (usp. Zvane Črnja, *Sinteza jednog poštenja*, *Impresije uz esej o Nikoli Poliću*, Riječka revija, 1/1963., str. 5. Istaknuo Z. Č.)

Usp. također Nikola Polić-Drug Flavije, *Nad ukočenim gradom: pjesme borbe i slobode*: 1941.-1955., ur. Vinko Antić, Matica hrvatska, Pododbor u Rijeci, Rijeka, 1961.

Također ističemo koristan naslov: Milan Rakovac, *Sinovi Istre*, DHK, Istarski ogranak, Pula 2009., str. 85 – 124.

[4] Usp. *Primorski novi list*, odgovorni urednik Milan Benić; Sušak: Kazimir Vidas i drugi, 1923-1924 (Sušak: Primorski Štamparski zavod); Nikola Polić: god. 1, br. 48-297 (god. 1923).

[5] Na feljtone iz 1925. godine nadovezani su tekstovi koji – diskontinuirano – pokrivaju razdoblje od 1926. do, zaključno, 1946. godine.

[6] Nikola Polić, *Zagrebačke šetnje; Marginalija; Kozerije; Feljtoni*, ur. V. Antić, ICR, Rijeka, 1991. *Zagrebačke šetnje* je Polić objavljivao između 1926. – 1935. godine u *Novostima* pod pseudonimom Grga Čokolin što je "semantička" inačica pseudonima Quasimodo.

[7] Početak Polićeva pjesničkog rada obilježio je krug ljudi u kojem se kretao "... *đačka bohema* (...) *između kavane i polusna, između mladenačkih ekscesa i silne volje služiti umjetničkom idealu* ..." Usp. Ljubo Wiesner, *Predgovor pjesničkoj zbirci N. Polića*: *Jučerašnji grad*, Društvo mladih književnika, Zagreb, 1936.

pôznim godinama danomice spuštao u riječke kavane i kazališne, izložbene prostore. Valja se ovdje posebice dotaći Sušaka jer ga Tocinovski naglasno fabulira: riječ je o toponimu i lokalitetu, nekad gradu, danas riječkoj četvrti. Razvoj Sušaka kao separatne urbane cjeline, s lijeve obale Rječine, evidentan je već početkom 19. st., ukinućem bakarskog municipija 1874.g., a osnivanjem upravne općine Trsat. Andrija Rački (1870 – 1957)[8] započinje svoju povijest Sušaka riječima: *Na najsjevernijem kraju Jadranskoga mora, u zatonu, što se od najstarijih vremena zove Kvarner, na lijevoj obali Rječine nalazi se grad Sušak. On je nakon* (Prvog, op. D. B. K.) *svjetskoga rata pogranično mjesto između naše države i Italije, pa je time stekao posebnu važnost. Prije 100 godina neznatno naselje, danas je Sušak prvi grad sjevernog dijela Jadranskog mora. Gradu Sušaku spadaju mjesta Trsat, Podvežica, Draga, Kostrena sv. Lucija, Kostrena sv. Barbara te Sušak u užem smislu riječi.*

Danas, gotovo stotinjak godina poslije citiranoga navoda Andrije Račkoga, topografska slika rečena prostora posvema je izmijenjena, kako u administrativno-tehničkomu tako i urboglifskomu smislu. Kostrena je samostalna općina, Sušak, Trsat i drugi navedeni lokaliteti stopljeni su s Rijekom. Aromu prošlih vremena izgubila je i današnja Rijeka, dobivši neke nove urbane *valēre*, donedavno jakoga industrijsko-privrednoga i lučkoga centra. Sušak je svojedobno – za mađarizacije i talijanizacije Rijeke – slovio jakim književnim i izdavačkim punktom hrvatstva. Pravaška tiskovina *Sloboda* pokrenuta je na Sušaku[9], potom nastavila s izdavanjem u Zagrebu kao utjecajno političko glasilo za obranu hrvatskih interesa u Rijeci i Istri. Jednogodišnje izlaženje *Hrvatske vile* (Sušak, 1882), otvaranje trsatske *Narodne čitaonice* (1887) neki su od kulturološki važnih podataka uz skicu sušačkoga kulturno-povijesnoga identiteta. "Zlatno razdoblje" Sušaka (20-e i 30-e godine) odnosi se na proglašenje Sušaka slobodnom gradskom općinom te prestankom talijanske okupacije kada sušačka luka biva nezaobilazni izvozno-transportni punkt tadašnje jugoslavenske države.[10] Drugi svjetski rat unazadio je sve prostore koji su trpjeli njemačku i talijansku okupaciju. Nikola je Polić demonstrativno reagirao na talijansku okupaciju Sušaka obukavši crninu i dometnuvši svoj komentar znancu: *Sada kad smo dobili ovakve goste* (to jest talijanske okupatore, op. D. B. K.) *morali bismo svi nositi crninu.* [11]

II.

Tocinovski je makedonski pisac i tim je ciklusom pripovjedaka na hrvatskome jeziku, pokušao oživjeti neke događajne elemente staroga Sušaka i Rijeke. Polićevski duh, kavanska, radno-dokoličarska, ljevičarsko-revolucionarna i konspirativna sušačka svakodnevica u predraćima obaju ratova (za Tocinovskoga i zadnjega, balkanskog, s početka

[8] Dr. Andrija Rački, *Povijest grada Sušaka*, Tisak primorskog štamparskog zavoda D. D., Sušak 1929., str. 5. Zanimljivost: ispod naslova stoji napomena: *Čista dobit ide đačkoj menzi i skloništu na Sušaku*.

[9] *Sloboda*: *list za politiku i narodne interese*; Od godine prve do godine šeste, br. 1 (1878) do br. 155 (1883), Sušak, vlasništvo, naklada i tisak Primorske tiskare.

[10] Usp. više u *Povijest Rijeke*, gl. urednik D. Klen, Skupština općine Rijeka i ICR, Rijeka, 1988. str. 292 i dalje.

[11] V. Bujan, *Sjećanja na pjesnika N. Polića*, Riječka Revija, br. 5 – 6/1960., str. 296.

90-ih 20. stoljeća) reflektira se u fabulaciji *Sušačkoga popodneva*. Junaci pripovijesti, neka zbivanja, stradanja, anegdote iz intimnih i javnih scenerija nadograđene su autorovim interpoliranjem zavičajnih sjećanja i tamošnje, makedonske[12] društvene stvarnosti. *Popodne* je prostorno-vremenski i društveno-povijesni *mixtum* makedonskih i sjevernojadranskih asocijativnih sveza. Galebovi i rode, bura, jugo, maestral, balkanska groblja, junaci pripovijesti aluzivno su prepoznatljivi iz ovdašnjega, ali i piščeva životnoga okruženja i makedonske folkloristike. Intertekstno se taknuo recentnih lokalnih publicističko-književnih imena, nekih aktualnih naslova[13].

Prva je pripovijest naslovljena *Sušačko nedjeljno popodne*. Ona je, držimo, paradigmatska podloga pripovjednoga ciklusa po organizaciji materijala i po tematsko-motivskome izboru. Pripovijesti koje zatim slijede daleko manje prispodobljuju sušačko-riječku scenu za fabulacijske "manevre". Pripovjedno je organizirana na način glavnoga i rizomskih odjeljaka, bešavnih prijelaza, pa je čitatelju potreban izvjestan napor da održi priču na okupu.[14] Pretpostavljamo da je razumijevanje otežano i zbog

---

[12] (...) *Taj rat, sine, veliko je ludilo*. (...) *Odande je vojska otišla mirno* (iz Makedonije, op. D. B. K.). *Sirota makedonska zemljice po prvi puta u svojoj povijesti zaobiđena ratom*. Usp. pripovijest *Kad priča postane stvarnost*, str. 161. Usp. također str. 157. istoga izvora.

[13] Usp. pripovijest *Zmajeva nevjesta*, str. 44 (Ernie Gigante Dešković i *Trinaesti krug bezdana*) te str. 47.: *Dimitar G. Molerov, Banskalija, 1923. godine napisao je i tiskao dramu u pet činova* Zmajeva nevjesta. *To je najljepši dramski tekst ikad napisan*. Ovdje domećemo pitanje: koliko je intertekstno uklopiv sadržaj na str. 89., odnosno koji estetski ili evokacijski učinak nastoji ostvariti?

[14] Mjestimice je napor bezuspješan jer se - uz najbolju volju - ne uspijeva dohvatiti smisao i(li) estetski učinak napisanoga. Pitijske poruke, rekli bi, kad bi ovdje bilo umjesno ironizirati! Navedene primjere, ali i druga "zagonetna" morfološka, sintaktička, interpunkcijska rješenja pripisujemo izostalome profesionalizmu naznačenih imena na *impressumu* knjige kao i upitnim standardima nakladnika koji daje *imprimatur* tekstovima bez valjane lektorske i uredničke skrbi. Izdvajamo: (...) *Ovo nije knjiga koja se čita sa radoznalo* (46); (...) *odmotavao je klupča u svojoj glavi* (53); (...) *Tako kao da su bili dogovoreni u jedan glas njihova riječ bila je iznenađenje*. (54); (...) *U to njega tijelo mi se preobrazi u sjenu*...(str. 70); (...) *Legao je bedasti i već pet dana prije vremena ostarjeli čovjek ispustio je dušu*. (str. 118); (...) *i u ovom popeljenom životu* (str. 122); (...) *Raširi ruke, vjetrovi su bjesnili u grudima, ispruži noge i između penisa i testisa osjećalo se je rađanje novog dana*. (str. 127); (...) *Iako su nerijetko jeli vlastiti kruh, ali su se brinuli o tuđim brigama*. (str. 127); (...) *Slina iz nosa visila je ko inje* (str. 131); (...) *Zarazno se čisti kao da ima buhe. Napala ju neka bolest, ne daj bože neke zaraze. Skakuće po bijelim kamenjima kao po užarenim žeravkama. Žao mi je na duši, iako izgleda jako bijedno i smiješno*. (str. 133); (...) *Pa mi onda pričaju da je jako učen čovjek, pušio iz velike lule umirovljeni brodski kapetan i svjetski putnik Jure. – Nisam znao, da budeš zao trebalo je mnogo učiti!?* (isto); (...) *Sve se nešto mijenjalo u njemu, samo to si je ostajalo isto vrijeme*. (...) *Želeći da izbjegne kaznu za zlotvorstvo, u novi red rukopisom i velikim slovima dopiše nikakvo vrijeme. Vraćenom dostojanstvu, bura sa pljeskom, jurne prema Učki*. (str. 167 – 8.); (...) *Čak i sa razbijenom glavom kuja se ne otkazuje od odlaska u mesnicu*. (str. 145)
S početka našega teksta spomenuli smo autorove pripovijetke za djecu *Zvoni dvaput* (HKD, Rijeka 2009). Tih pedesetak pričica primjer su dobre suradnje autora i prevoditelja. Grupa studentica riječke kroatistike, a na satima makedonskoga jezika, kulture i književnosti, uz nekolike prijevode Vesne Miculinić-Prešnjak i mentorsko vođenje autora, V. Tocinovskoga, izrazito znalački, u duhu hrvatskoga jezika preveli su navedene priče. Kamo sreće da je takvo filološko okruženje, napose uredničko-redaktorsko-lektorska supervizija i pomoć bila pri ruci autoru Tocinovskome prije tiskanja *Sušačkoga popodneva*. Tim više što je upravo objavljeno da je to djelo autoru priskrbilo nagradu Hrvatskog književnog društva. (Usp. obavijest o nagradama u: *Dani prijatelja knjige*, Treći festival književnosti u Rijeci 5. i 6. studenoga, Novi list, četvrtak, 4. studenoga 2010., str. 48.). Na slične smo propuste uputili i pri kritičkome prikazu autorova prethodno objavljena djela, *Tijelo za grijeh*. (rukopis u postupku tiskanja za inozemnu periodiku)

piščeva iskoračenja iz materinskoga jezika u novi, adoptivni sintakso-stilski spacijum hrvatskoga govorno-jezičnoga bića. Prva je pripovijest najduža, ima 21 stranicu. Ostale su opsegom ujednačene, kreću se između 9 i 13-ak stranica. Fabulacijski tijek prve priče vodi nas od Sušaka u listopadu, iz pripovjedne sadašnjosti u osobni, junakov vremeplov. Sinkronijska os te, ali i drugih priča u prepletu je s dijakronijskom osi retrospekcije. Izmjenjuju se temporalni planovi, čas bliža i dalja osobna prošlost, čas *ovdje i sada* koje povremeno "čujemo" i kao autorovo (biografsko) prošlo, nesvršeno i sadašnje vrijeme. Taj je čitateljski dojam opetovan i pri nekim drugim pripovijestima ciklusa. Riječko-sušačka scena skicira se *plavim prozirnim oblacima,* onakvima kakve smo zamijetili na koricama knjige, *toplim jugom*. No sunce je *kržljavo.* Slijede naznake prepoznatljivih riječkih stratuma i lučko-primorskih komunikacijskih kota: *svjetlucavo* Korzo, luka, parkovi, šetališta, trsatski zmaj, izduljena silueta Janka Polića pred Kontinentalom, mrtvi kanal, daleki *eho* glasanja galebova; konobari drijemaju za šankom, ljudi se povukli u kuće, raduju se životu ali se boje zime; spominje se barba Oliver, Margerita, mirisi nedjeljnoga objeda, zveckanje jedaćega pribora, rublje na balkonima, u pripovjedni kadar zakoračuje glavni lik - umirovljeni fakultetski profesor, nekadašnji đak sušačke gimnazije pa student književnosti, sada svježe obrijan, prosijed, silazi u grad ostavljajući za sobom preplašenu misao, izgubljenu obitelj, neostvarene snove, *neutješno srce*. "Neutješno srce" u podtekstu je i ostalih kratkih proza. Nadalje, profesor prolazi kraj *Kontinentala*, više nema graničnih kontrola *kao pred 50 godina*, u vrijeme Polićevih *Šetnji* i *Subota*.[15] Nije potrebna putovnica, slobodno se, flanerijski opušteno kreće i meditira. Profesor dolazi do mosta, do Mrtvoga kanala; kavana biva zadnje utočište, uvijek isti stol, desetljećima, s pogledom prema Starome gradu. Stari profesor osjeća da ništa nije ostalo od staroga vremena: *tempi passati*[16]. *Nove ulice, prostori i ljudi.* Kavana i profesor su jedno, imaju istu vrstu samoće; poseže za nedjeljnim Novim listom, za Obzorom[17], godinama, međutim, ne čita novine, samo prelistava, počevši od zadnje stranice; ima previše vremena, ne zna što s tim vremenom; samozatajni konobar i kava

---

Također, ovdje nije mjesto spominjati višestruki sukob interesa, premda bi bilo povoda, s obzirom na okolnosti i realizaciju izdavačkoga projekta i instituciju nagrađivanja spomenutoga Društva. Nedavno zapažanje književnice i novinarke Maje Hrgović ilustrira društvenu atmosferu koja generira prethodno rečeno: (...) *kritike* (su) *jadne, zato što se toplim preporukama ne može vjerovati* (*jer su nerijetko generirane osobnim prijateljstvima i kriterijima korporacijske pripadnosti*), *baš kao što se ne može vjerovati ni negativnima* (*jer su povodi za pljuvanje nerijetko ukotvljeni u privatne razmirice*). Cit.: Maja Hrgović, *Bez dlake na jeziku, Nedjeljom na dva stupca,* Mediteran, NL, 7. studenoga 2010., str. 2.

[15] Dakako, "pred pedeset godina" jest datumska *licentia poetica* i ne smjera na vremensku preciznost nego simbolizaciju davnoga, nepovoljnoga razdoblja riječke poviejsti.

[16] Polićev "prototekst" napisan 1941. godine na Sušaku prosijava u prvoj pripovijesti Tocinovskoga: (...) *Obruč depresije kao bodljikava žica sve se više i više sužuje oko našega čela i pritište, kao strah, na mučne i tijesne sljepoočice. Bojimo se, bojimo se i psujemo. Sa strahom gledamo kako upravo na vidljiv način nestaju pred nama sve ljepote od juče, od prekjuče, pa i od danas. Sutra će, možda, i sunce visiti na vješalima i dan će, kao slijepac, raširenim zjenicama, teturati kolosjecima života i smrti. Zastor tjeskobe i mraka krije događaje od sutra i ovaj ulazak u okupirano proljeće ne sluti na dobro. Pred nama nestaju sve ljepote od juče i sav kruh od danas!* Usp. *Sušačke subote*, nav., str. 360.

[17] Usp. Polićevo *Kavansko ćaskanje* iz 1941., *Sušačke subote*, nav. str. 343. Depresivan ton, žal za prošlim u Polića je (secesijski) zamjetan i davne 1923. godine: (...) *Dan nas boli i kad hodamo ovim očajnim ulicama po danu,*

bez šećera; uvijek isti kavanski ritual podvorbe i konverzacije. Profesor se zapravo osjeća loše: *hladne gusjenice prolazile su mu tijelom*; promatra i razvrstava goste na one stalne, samouvjerene i povremene, zatim nove, koji s nesigurnošću traže svoj kavanski kutak; stvari su prije mnogo godina imale pravu mjeru, danas je drugačije; pisac uspoređuje starčevu sadašnjost s brodolomčevom nesrećom; premda je Sušak bio podijeljeni grad[18], živjelo se od ideala, vjere u bolje sutra; nema više nade, nema godina pred sobom, *dotukle su ga godine*, starost je teret i licemjerno je hvaliti staračke godine. Nekad i sad – ono nekad sastojalo se od rutiniziranih, ali spokojstvu izručenih obiteljskih trenutaka. Postojao je ustaljeni ritam dana[19], obveze i navike bile su ujednačene: (...) *nekada, tako davno, ne želi upotrijebiti tu prokletu riječ, ali je ona smisao priče* (...) *Iako ga nedjeljni dan nije gonio ka svakodnevnim radnim obavezama, kao navijen sat budio se je točno u određeno vrijeme. Na balkonu sa ženom popit će prvu jutarnju kavu, dok su djeca spavala, ona je govorila što misli danas pripremiti za ručak* (...)[20]. Prisjećanje se otvara davnome Literarnome kružoku, perspektivnim novinarima, "književnim perima" i vjeri u nacionalnu samobitnost, pravo na državni legitimitet; sjeća se ilegale, političkoga djelovanja, stradanja mladih antifašista; pisac u narativni tijek interpolira generalne sudove fatalističkoga prizvuka. Taj će fatalističko-pesimistički prizvuk obojiti i druge njegove priče. Doima se da je pripovjedačev svjetonazorski obzor sklon slici zatvorenih životnih mogućnosti, slici koja pretpostavlja apriornu zadatost svega postojećega. Čitamo: *život je rijeka koja odnosi sve u nepovrat*; *ništa nije slučajno*; *nije vjerovao da u životu postoje slučajne stvari; sve je misleno i smišljeno*[21]; *život je danas pravo sranje*[22]*; vrijeme leti, nikad se više ne* vraća[23]; *tako je pisano, a od pisanoga se ne bježi*[24]; *došljak ostaje tuđinac*[25]; *dobro su rekli stari da se od sudbine ne bježi*[26]... Profesor se s nostalgijom prisjeća davnih koterijskih druženja u predvečerje, u srcu Sušaka, u lijepom i prostranom stanu s pogledom na more.

---

mi hodamo po vlastitim živcima. (...) *Ej, kako je dalek dan, koji nas više neće sjećati tugaljive svagdašnjosti i sitničavosti, kramarluka naših jadnih, kukavnih prljavih želja i mana!*
Ej, gdje je taj dan?
Ajdemo u krpe, pa da prospavamo pospani dan i da sačekamo noć (...). Usp. *Sušačke subote*, nav., str. 83.

[18] Polić znakovite 1941. godine zapisuje: *Apsurdnost nove granice pokazivala je i crkvica sv. Ivana iz 1717. godine uz most na Rječini – granična je crta doslovno prolazila kroz nju.* Usp. *Povijest Rijeke*, nav., str. 292.

[19] Ima sličnosti u skici atmosfere skladnoga obiteljskoga života kako je ponuđen u pripovijesti za djecu *Cvjetnjak* i navedenome iz *Sušačkog nedjeljnog popodneva:* (...) *od prvih dana proljeća* (...) *mama i tata sve trenutke neradnih subotnjih i nedjeljnih dana provode na balkonu. Tu se dugo i na miru, kao što voli reći tata, pije jutarnja kava, s uživanjem najslađa kava. Vode se razgovori i planiraju tjedne obaveze u porodici. I kao neko nepisano pravilo prelistavaju se uspomene iz djetinjstva.* (cit. *Cvjetnjak*, u: *Zvoni dvaput*, navođeno, str. 14)

[20] *Sušačko popodne*, nav., str. 11.

[21] Isto, str. 15.

[22] Isto, str. 110.

[23] Isto, str. 108.

[24] Isto, str. 102.

[25] Isto, str. 80.

[26] Isto, str. 174.

Potom slijedi pod-pripovijest o klapskome drugu Nikoli Buletiću, radniku, darovitom, premda neškolovanom, o njegovoj ženi Bojki, *on slabunjav i visok, više ružan nego lijep*, postumno prihvaćen kao pjesnik; Kosta Hrvatin, na crnoj je listi kod vlasti i policije; pripovjedačev/profesorov komentar na smrt toga lika: *kakva odvratna priča*[27], daroviti pjesnik Nikola Fabrio, član je diverzantske skupine, tragičnoga skončanja; uz pjesnika Veniamina Matruševića – djeca i supruzi *probljuvali su materino mlijeko*[28], poslije Gologa otoka emigrirao, bio je samozaljubljiv, *zavrnutoga* srca. Zimboli Nikolau, došljak iz zaseoka podno Velebita, posvećen istraživanju nacionalne povijesti; Antonio Batalđi, s otoka Palagruže, opsesivno zainteresiran za nacionalnu povijest; sada: vrijeme neviđene privatizacije, nezaposlenosti, zatvaranja tvornica; Mrtvi kanal je *širio smrad starog i gnjilog.* Riječki Mrtvi kanal već samim imenom priziva odbojnost. Piscu je on urboglifski znamen lošega raspoloženja. Rabi i sintagmu Mrtvi grad. Znamen slike grada u mračnim, čak kužnim tonovima. Od doslovnoga do metaforičkoga, socio-filozofskoga kontekstualiziranja riječko-sušačke svakodnevice. Doima se da je piščevu imaginarnome šetaču Rijekom i Sušakom upravo Mrtvi kanal inspiracijski okidač za dokumentiranje urbofobnih trenutaka prilagodbe novome vremenu i okruženju.

Kišobrani lete po nebu pitoreskna je *šaráda*: pripovijest o nekadašnjem i suvremenom riječanstvu, atmosferom produžuje melankoliju prve pripovijesti; nižu se *puzzli* o barskoj sušačkoj pjevačici Magdaleni, o izložbi slika prešućivanoga slikara iz Voloskoga, Jakova Gotovine; aluzivnim govorom podsjeća na nedavne gradske "likove i djela"; scenski je okvir grada i ovdje kiša koja pada danima, crnilo nad Jadranom; i priobalni dio grada, šetališta poplavljeni su, *tržnica je postala kanal*, proglašeno je izvanredno stanje, potop, kraj svijeta i vijeka, *ovoga nije bilo nikad dosad, niti će biti bilo koji drugi put, govorili su najstariji stanovnici*. Ponovno fijumanska nostalgija: *dobra i lijepa vremena ostala su za njima u sjećanju kao južno voće*; kiša i vjetrovi uništili su sve kišobrane; povratak u pripovjednu sadašnjost spomenom Pirandellova dramskoga komada *Večeras*

[27] Isto, str. 14.

[28] Autor preferira naturalistički intonirane izričaje, "sirove" sintagme, premda je to u koliziji s nagnućem k romantizaciji i bajkovitomu (pitomu) međuljudskom odnošenju većine njegovih junaka. Primorski krajolik, gradski urboglifski punktovi poput Korza, luke, mostova, Mrtvoga kanala, tla (zemlje), ljudskoga tijela, vremena, godišnjih doba i sl. disonantno su atribuirani. Odbojnošću. Signalima neprilagođena *outsidera.* Reklo bi se – olfaktofobnim podcrtavanjem vizualno-njušnoga gradopisnoga dojmovnika: *Raspalo se meso, u pepeo su se pretvorile kosti, kosa je postala prašina*; *među nogama gusta, ljepljiva i smrdljiva smola*; *Na kraju šugavog ljeta*; *Pretvorio se je u hladan najhladniji kamen bez daha i smrdljiv*; *postala si kao kiseli kupus*; *zemlju prekriva zelena i smrdljiva mahovina*; *Na nebu se navuklo mnogo mračnih oblaka, (...) kao prljavi i smrdljivi dronjci; mrtvi grad; nemamo dušu od te smrdljive rode; kataklizmički dani dolaskom rode: najcrnja noć; Zatrese se zemlja. Zagrmi iz njene utrobe, podrigne i misliš da će svaki trenutak povratiti*; *mirise i boje sušačke svakodnevice zamijenili su seoskim smradom, smrtonosnim otrovom*; *Zemlja se otvori i zinu grozna crna usta, a prostor ispuni njezin smrdljivi dah; Smrad ga je onesvješćivao*; *Jednoga dana zasmrdila je vrućina*; *Mrtvi kanal je širio smrad starog i gnjilog... Dan je dug i topao. Znojno dahće*; *Učka kao da se raspadala*;....Usuprot ilustriranome, autorovo ophođenje s jezikom, ukoliko se može generalizirati na temelju hrvatskih beletrističkih tekstova, upućuje na drugu piščevu stranu, oprečnu "estetici ružnoga": njegovi junaci i junakinje mahom su vrlo mladi, dobri, čestiti, vjerni i međusobno odani. Djeca su oličenje nevinosti, čistote srca, a roditeljska ljubav bezuvjetna i požrtvovna. Učestale su stilogene "poštapalice", od mila, sugerirajući odnošajnu nježnost: *milo moje, milo tatino, milo dedino, mila moja, mili moj, lijepi anđelčić babin, zapamti dijete moje, sine moj, zapamti zlato moje, najmilija moja, dušice moja...*

improviziramo; neimenovani junak priče protrlja oči i ne može se načuditi: *kišobrani lete nebom*.

Pripovijesti *Pazinski div*, *Zmajeva nevjesta*, *Most*, *Smrt sa smrću nije pobijedila*, *Majka i dijete* odmiču se od samotničkih, flanerijskih *amarkorda* tipiziranih u *Sušačkom nedjeljnom popodnevu*. Karakterizira ih semantostilska dominanta: čudesno, magijsko, neo-bajkovno (re)dizajniranje predajnoga/mitskoga materijala. Saznajemo iz piščeva pogovora da je za *Razgovor s Velim Jožom/Jožetom* dobio prvu nagradu na natječaju za kratku priču makedonskoga časopisa *Trend*. U Antologiji *Sto makedonskih kratkih priča* (*Trend*, Skopje 2009) objavljeno je šest priča o *Pazinskome divu* (Velome Joži/Jožetu). Autor domeće: *priče su nastale na samim prapočecima, zajedno sa svijetom. Nisu izmišljene jer postoje stoljećima.*(...) *Tako smo ih mi dotjerali po vlastitoj mjeri, pa je svako prepoznavanje moguće, ali niti malo realno*.[29]

Ikonografski su punktovi transformativni zmaj (lijepi mladić), čovjekoliki div, dobroćudni gorostas, dvorac Vidoja Grobnika, zmajeva supruga – neuka i skromna seljančica, koja mora umrijeti[30] i time obesnažiti muževljeve grijehe, pohlepu; krajolik iznenadno izložen elementarnoj katastrofi; sintagme poput Mrtvi grad, Dolina smrti; u *Zmajevoj nevjesti* Zeleni Zmaj (prekrasan) izranja iz mora, primordijalna slika rađanja života, hipertrofirane, epifanijske slike božanske svjetlosti, sveopće harmonije; za bajke uobičajena formula završetka: (...) *A djevojka i zmaj uistinu su bili mladi i lijepi i živjeli su dugo i sretno. Do kraja svijeta, ako taj kraj negdje uopće postoji*.[31]

Pripovijetka *Most* tematizira savršenu ljubav Domagoja i Julijane (kasnije, na str. 51. biva Jasminom): *cijeli je kraj govorio da takva predana ljubav niti je bila niti će biti*; on je visok i stasit, *lijep kao djevojka*, gradio je najljepše mostove; njezina ljepota bila je za priču: *na cijelome Kvarneru nema ljepše djevojke, govorili su ljudi*; mladi par dobio je blizance, živjeli su sretno, počela je izgradnja mosta nad Klisurom smrti, *ono što je danju bilo izgrađeno, sljedeće jutro se našlo porušeno*. Raspredalo se mjestom što su uzroci nesreća i teškoća mostogradnje, spominjalo se davnu prijestolnicu morskih vampira, a most je njihov najveći neprijatelj jer je znak dana; žene nerotkinje slika su i prilika prijeteće klisure; jedne noći dođe graditelju u san izbavitelj i naredi mu da u lijevi stup mosta ugradi majku svojih blizanaca, tek će potom moći izgraditi najljepši most na svijetu. Otada svake noći jedan pretužni krik uznemiruje tišinu i spokoj. Krici s mosta, u mostu, krici o ponoći ili u podne, jecaji uokolo mosta provodni su autorov motiv. Njime se potencira tajanstvenost, jeza, signum opomene i memorije o mjesnim neda-

[29] V. Tocinovski, Pogovor *Sušačkome popodnevu O ovoj knjizi*, nav., str. 199.

[30] Pretjerujemo li ako zamijetimo da je autoru blisko fabulacijsko "rješenje", oslanjanje na folklornu, bajkovnu osnovu, finalizacija priče ili dramatizacijska nota kojom mahom junakinje pobolijevaju, umiru, umru, bivaju – za dobrobit ljubavi i obitelji – zazidane u most, preseljene u podzemni svijet (Eurudikin *eho*), *ružne kao sam vrag,* koje nitko nije volio, *krvopije kao vampir, nikada ne pomilovane od muške ruke, neplodne žene* prognane u Klisuru smrti, muškarci su mahom udovci, lijepi na oca ili djeda, nalik ocu: (...) *da si pljunut ja* (str. 152), također i: (...) *zadnja očeva riječ bilo je ime sina* (str. 112); U *Tijelu za grijeh* otac Ilija Vidoševski također je udovac, prisjeća se predsmrtnih bolničkih dana svoje supruge...

[31] *Sušačko popodne*, *Zmajeva nevjesta*, nav. str. 49.

ćama. Most je emblemičan tematem Tocinovskoga. Mostograditelji također. U *Tijelu za grijeh* otac, Ilija Vidoševski uspješan je projektant i graditelj mostova. *Majka i dijete* rizoidni je nastavak prethodne pripovijesti: Domagoj i Jasmina, lijepi, mladi, zaljubljeni bivaju prekinuti u svojoj sreći: mlada je obitelj uspoređena s razgranatim stablom koje se smanjilo u grm; smrt voljene Jasmine bila je i njegova smrt; *poklopile su ga crne misli, samo nju je volio, samo njega je voljela*...suočenje sa savjesti jer je bio samozaljubljen, sebičan, gradio je mostove *za sebe, ne za druge*; i ovdje kataklizmičko vrijeme, proljeće koje kasni, živo blato, njive neuzorane, nezasađene, ptice selice nisu se vratile s južnih krajeva, prazna i rijetka gnijezda roda, more je progutalo nekoliko ljudskih žrtava; blizanci su bolovali i umrli. Žalosna djevojčica rastopi se i pretvori u Snjeguljicu. Otac otvara sinovljev grob točno u podne; otvara sanduk, prinosi mrtvome sinu unučicu; Legao je kraj toploga groba. Rasanio se i ugledao živu unučicu, *Veliki most zanjiše se, rikne*... Unuk je porastao, lijep na djeda, *nije bilo djevojke u gradu a da se nije okretala kako bi se još jednom zagledala u njega*[32]. Noćni krik nad mostom nestao je, no, točno u podne veliki i lijepi most ispuštao je *neutješni uzdisaj*...

Smrt sa smrću nije pobijedila suvremena je inačica Euridikine i Orfejeve ljubavi i usuda. Flautist i pjevačica i njihova "kazališna" ljubav; stalni pripovjedni epiteti, provodni karakterizacijski "lanci" pridodani su i uz rečeni ljubavni par: lijepi i mladi kao anđeli; što dohvate njihove ruke – neka bi bilo pozlaćeno; ona je darovita, lijepa, miljenica svih; on – zreo i formiran glazbenik kakvoga odavno nije bilo u Orkestru; nastupaju prepreke njihovoj ljubavi, djevojčina bolest i smrt ih razdvoji; izloženi kušnjama zaborava, nastavljaju zagrobne susrete i osjećajnu bliskost. Flauta je sredstvo savladavanja sudbinskih prepreka, božanski zov ljubavnoga zajedništva.

Nina je topla, obiteljska pripovijest o "kokerici", psu-ljubimcu svih članova obitelji, o njegovoj bezrezervnoj privrženosti i mudrosti, o gubitku nakon njena uginuća.

Kad priča postaje stvarnost progovara o makedonstvu, piščevoj gorčini nad sudbinom i stvarnosti njegove voljene zemlje Makedonije.[33]

---

[32] Stalni, prateći karakterizacijski komentar u mnogim piščevim narativima, prečesto korišten. Nalazimo ga i u *Tijelu za grijeh*. Njime se vjerojatno želi naglasiti jedinstvenost i neponovljivost ljepote, fatalnost i iznimnost određenih likova. Od prečeste uporabe superlativnoga kvalifikativa moguć je bumerang-efekt: poruka ispražnjena od ekskluziviteta, desemantiziran opisni manevar. Isto je i s ornamentiranjem poput: *najljepši mostovi; lijep kao djevojka; lijepi, prelijepi, od sreće presretni; pokazivao je biserne zube; blještali su njegovi biserni zubi; najljepši istarski televizijski voditelj; kada bi počeo govoriti, iz usta bi poteklo zlato; svatko se je okretao za njima da bi još jednom vidjeli njihovu ljepotu;* (...) *Antun je bio visok, stasit i lijep mladić. Kada je prolazio ulicom, djevojke su se okretale za njim da još jednom vide tu ljepotu*; (...) *Odmah je bio zapažen kao izuzetno novinarsko pero*; *ti si mi najljepši mladić; najljepši i najstariji sin odvažnoga Stojana; spremala je (mati) najukusnija jela;* (...) *da ti kupim najljepšu djevojku koja se ovdje rodila. Ne samo u selu, najljepšu djevojku s Kvarnera; (...) Nekadašnja mala i lijepa djevojčica, narasla, pa postala još milija i ljepša od svih djevojaka;* (...) *nekad najpoznatija barska sušačka pjevačica*, (...) *bili su to najljepši trenuci moga života;* (...) *svi su ga voljeli, a ja sam ga najviše volio* i td.

[33] Ističemo važan segment te priče u kojemu preko fabulacijskih kamuflaža zapravo progovara sam autor pesimistički obojeno: (...) *Sve na ovom svijetu bila je laž. Glupa i prazna priča. I velika i sretna zemlja, bratstvo i jedinstvo jugoslovenskih naroda i narodnosti, zakletva pred velikim vođom da se slijedi njegov put i nitko da ne skrene s njega. Prijevara do prijevare*. (str. 163)

O novom očevu povratku, Krv nije voda, *Kobila se mora ukrotiti* te *Slobodan čovjek*[34] ulančane su pripovijesti po osnovi obiteljskih slika, posebice dijade otac – sin. Knjiga pripovjedaka znakovito završava: *Zagrljeni iz korice knjige smiješe mu se otac i sin*.[35] Dodajmo tome da je pisac knjigu posvetio (...) *ocu Stojčetu i sinovima, stariji koji nosi djedovo ime i mlađemu Davoru*.[36]

III.

Zaključujemo da je Tocinovskome kretivan izazov intertekstna igra s predajno-povijesnom podlogom kako riječko-kvarnersko-istarskoga podneblja, tako i šire-balkanskih, posebice makedonskih folklornih izvora. Pritom (re)kreira topose izokrenuta svijeta, zavičajno epsko vrijeme (etničke junake), natprirodne sile, ordiniranje neizvršivih naredbi kao morfološku supstituciju borbe i pobjede, retardiranje sretnoga završetka; utoliko iz folklornoga fonda preuzima dinamiku, ritam izmjene strepnje i straha s čežnjom i dohvaćanjem harmoniziranih stanja, ukidanja nevolje i smrti. Ljubav je transformativna poluga, dokida nemoguće i ostvaruje čuda. Autor se diskretno dotiče popularnih tema iz područja angelologije (vilinski prizori, anđeli), demonologije (vampiri, nemani, više sile, vještice, zagrobne pojave i misteriji, vjerovanja u nadzemaljske čini). Njegovi su divovi titanistički i antropomorfni istovremeno, na strani ljudskih težnji, prijateljski junaci autorova beletrističkoga sazviježđa.

Njegovo prijateljsko i znatiželjno listanje mjesnih arhivarija, osluškivanje gradske prošlosti, kvartovskih legendi, kavanskih samoća i druženja, *botanizacija* riječko-sušačkoga asfalta, demonizacijska fenomenologija môra, vode, kiše, uopće meteoroloških zbivanja, rekreiranje Polićevih sušačkih hodograma, kvazisubverzivna fantastika, oniričke slike prostora, vremena, ljudi, odnošajnih (hetero/istospolnih) iskustava – a sve u atmosferi žala za minulim idiličnim vremenima – neka bi i dalje bilo repertorijem književnih avantura Vasila Tocinovskoga, no, uz profesionalniju uredničku skrb kad se o gostovanju u hrvatskome jezičnome biću radi.

---

[34] Ta se priča tematsko-motivski i detaljizmom izdvaja od ostalih: autor je zainteresiran i dalje artikulirati tematsko "polje" iz prethodnoga (davno napisana) *Tijela za grijeh*. Situacijski okidač, (kao u *Tijelu za grijeh*) fabulacijski scenski okvir jest tuš/iranje. Ikonografski (alegorijski iskazi, slikoviti detaljizmi) otkrivaju potpuno drugo pripovjedno "ja", pisca koji (kao da) je "podmetnuo" neočekivanu temu u niz prosedea sasvim druge (hetero) provenijencije, poput "slijepog putnika" koji vapi za legitimitetom i legalitetom svoje egzistencijalne i esencijalne istine.
Usp. Krležine riječi kao komentar prethodnome zapažanju: (...) S jedne strane bespolna i hermafroditska ličnost zakočena autokontrolom... svijet voštanih lutaka konfekcijski dotjeranih za soc-realističku vitrinu (...) S druge pak strane, imamo čovjeka sa svim ljudskim mutnim, egoističnim, libidinoznim ili čak perverznim sklonostima... Tu su u pitanju dijametralno suprotne ikonografije. (P. Matvejević, *Razgovori s Miroslavom Krležom*, Naprijed, Zagreb, 1969, str. 113–114)

[35] Nav., str. 189.

[36] Isto, str. 198.

Izvori

Polić, Nikola, *Sušačke subote*, ur. Vinko Antić, ICR, Rijeka, 1989.

Tocinovski, Vasil, *Sušačko popodne*, Biblioteka Književno pero, HKD, Rijeka, 2010.

Literatura

Antić, Vinko, *Pisci – Rijeka – zavičaj*, Pododbor Matice hrvatske, Rijeka, 1965.

Bachelard, Gaston, *Poetika prostora*, prevela Z. Ćurlin, Ceres, Zagreb, 2000.

Barac, Antun, "Feljton o Rijeci", Riječka revija, br. 6, Rijeka, 1958.

Baudrillard, Jean, *Simulakrumi i simulacija*, preveo Z. Wurzberg, Naklada Društva arhitekata, građevinara i geodeta, Karlovac, 2001.

Crnković, Milan, "Rijeka u novijoj hrvatskoj književnosti", u: *Riječke teme*, ICR, Rijeka, 1993.

Črnja, Zvane, "Sinteza jednog poštenja, Impresije uz esej o Nikoli Poliću", Riječka revija, br. 1, Rijeka, 1963.

Damasio, Antonio, *Osjećaj zbivanja*: *tijelo, emocije i postanak svijesti*, preveo M. Judaš, Algoritam, Zagreb, 2005.

Delalle, Radovan, *Traganje za identitetom grada*, ICR, Rijeka, 1997.

Fabrio, Nedjeljko, "Riječke uspomene: 1947 – 1971", Sušačka revija, br. 11, Rijeka, 2003a.

Fabrio, Nedjeljko, *Ruža vjetrova*, *Sjevernojadranski i drugi eseji*, Ljevak, Zagreb, 2003b.

Flaker, Aaleksandar, *Riječ, slika, grad*; *Hrvatske intermedijalne studije*, HAZU, Zagreb, 1995.

Flaker, Aleksandar, *Književne vedute*, MH, Zagreb, 1999.

Gašparović, Darko, *Kamov*, Adamić i Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2005.

Kostić, Veselin, *Rijeka i okolica u starim engleskim putopisima*, Adamić, Rijeka, 2006.

Kotkin, Joel, *Povijest grada*, preveo Z. Gavran, Alfa d. d., Zagreb, 2008.

Kulturna geografija, ur. David Atkinson et al., prev. D. Lalović, Disput, Zagreb, 2008.

Lehan, Richard Daniel, *The city in literature*; *an intellectual and cultural history*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California, 1998.

Lukežić, Irvin, *Fijumanske priče*, ICR, Rijeka, 1991.

Lukežić, Irvin, *Liburnijski torzo*, Libellus, Crikvenica – Rijeka, 1999.

Moravček, Goran, *Rijeka između mita i povijesti*, Adamić, Rijeka, 2006.

Pulcelle, Jean, *Spiritualizacija prostora i njegovo antropologijsko značenje*, preveo Mario Kopić, Treći program Hrvatskog radija, Zagreb, 2002., str. 184–190.

Ronan, Ruth, *Space in Fiction*, Poetics Today, sv. 7, br. 3, 1986.

Sablić Tomić, Helena, "Urbani pejsaž kao tema kratkih priča", u: *Montaža citatnih atrakcija*, MH, Osijek, 1998.

Stari grad moje mladosti (Vremeplov 50-tih godina) autor *Predgovora* Ivan Rogić Nehajev, autori tekstova Nenad Labus, Ivo Marendić, Josip Žgaljić, Glosa, Rijeka, 1998.

Trsat od davnih do današnjih dana, gl. i odgovorni urednik Vinko Antić, Narodna čitaonica Trsat, Rijeka, 1982.

Wiesner, Ljubo, *Predgovor pjesničkoj zbirci N. Polića*: *Jučerašnji grad*, Društvo mladih književnika, Zagreb, 1936.

Žic, Igor, *Riječki orao, venecijanski lav i rimska vučica*, Adamić, Rijeka, 2003.

SUMMARY

Danijela Bačić-Karković

FICTIONALISATION OF SUŠAK AND RIJEKA IN VASIL TOCINOVSKI'S *SUŠAČKO POPODNE* (*SUŠAK AFTERNOON*)

The paper focuses on the possible link between *Sušačke subote* (*Sušak Saturdays*) by Vladimir Polić and *Sušačko popodne* (*Sušak Afternoon*) by a Macedonian author Vasil Tocinovski. *Sušačke subote* were published as essays between 1923 and 1925 in *Primorski novi list*. Polić's essays were also published together with his short stories and novellas posthumously in 1989. *Sušačko popodne* is a recently published collection of 15 short stories that has won awards. The paper tries to identify stylisation of town sites, historical cronography of space and connotational transformations of Polić's subtext in Tocinovski's short stories. The paper also focuses on the interest in the author's view of the Kvarner-Istria chronotope as a newcomer's fictionalisation of the above-mentioned space. These stories topically intertwine the *here* and *now* with the *there* and *then* of Croatian and Macedonian mythical images. The author treats his heroes as those taking a nostalgic look from the bad present into a better past. The folklore fund, fantastic-magical and fairy tail heritage are the dominant motifs of this collection of short stories and model it.

Key words: *town sights; Sušak; Rijeka; Istria;* Sušačke subote*;* Sušačko popodne*; folklore; Rijeka-Sušak nostalgia*